

НАШІ ВЧИТЕЛІ

ДОЦЕНТ БЕРЕЗАНЦЕВ ПИЛИП ІВАНОВИЧ

Триває заняття зі студентами курсу з внутрішніх хвороб. Щойно в палаті оглянуто хворого, зібрано скарги, анамнез захворювання, і в навчальній кімнаті аналізуються додаткові методи обстеження, формулюється діагноз, складається план лікування.

В кімнаті робоча обстановка. І ніколи не знаєш, хто із присутніх студентів раптово запитає щось таке, на що ти не готовий відповісти. Тоді знайдеш якийсь вагомий привід, аби перейти на інші питання, а сам увечері шукаєш в Інтернеті матеріали, щоб завтра відповісти на це запитання.

На одному із таких занять студентка запитала:

– А що то за викладач Березанцев, який вимагав виписувати рецепти тільки латинською мовою? Адже тепер аптеки більшість ліків продають взагалі без рецептів.

Так із п'ятьма роками, ще з минулого ХХ століття, сплигло прізвище організатора і першого завідувача кафедри фармакології в Ужгородському університеті П.І.Березанцева.

На жаль, багато студентів недостатньо знає історію нашого університету, його перших викладачів, тих, хто закладав його фундамент, відкривав кафедри, писав перші підручники.

Пилип Іванович Березанцев прийшов на медичний факультет Ужгородського університету в 1949 р., у важкі повоєнні роки, в період становлення і розбудови вузу, вже в зрілому віці, йому тоді було 64 роки, мав великий життєвий та професійний досвід. За плечима був медичний факультет Юр'ївського університету, робота хірургом на фронтах Першої світової війни, на сільській лікарській дільниці, викладання в Київському медичному інституті.

Пилип Іванович Березанцев народився 9 січня 1885 р. у с. Сміле Роменського повіту Полтавської губернії в селянській родині.

В сім'ї було п'ятеро дітей. Крім Пилипа Івановича, росли ще три брати, які були старші за нього, і одна сестра.

Батьки померли в 1921–1922 роках.

Після закінчення сільської початкової школи вступив до Полтавської фельдшерської школи, яку закінчив у 1903 р. і був направлений на посаду фельдшера в Земство Роменського повіту, де працював п'ять років, щодня виїжджаючи в села для надання медичної допомоги населенню.

Працюючи фельдшером, готувався до іспитів на атестат зрілості, які екстерном успішно склав при Юр'ївській класичній гімназії, і в 1908 р. вступив до Юр'ївського (згодом – Тартуський) університету на медичний факультет, закінчивши його з відзнакою в 1915 р. Будучи студентом II курсу медичного факультету, влаштувався на роботу препаратором на кафедрі анатомії, де працював протягом всього періоду навчання, а в останній рік – навіть асистентом кафедри.

Після закінчення медичного факультету Юр'ївського університету і одержання диплому був направлений на фронт: спочатку в 4-ий Георгіївський госпіталь Червоного Хреста в Полоцьк (Білорусія), згодом – на передові позиції, де надавав медичну допомогу аж до закінчення війни.

Досвід роботи військового лікаря він узагальнив у чотирьох наукових працях, які доповідав у Полоцькому товаристві військових лікарів та на з'їзді лікарів Першої армії.

Після закінчення Першої світової війни повернувся додому, в Роменський повіт на Полтавщину, де працював сільським дільничним лікарем у с. Засул'є, яке було передмістям м. Ромни.

В селі організував дільничну лікарню і протягом 1918 – 1924 років був її головним і єдиним лікарем.

Колосальне руйнування господарства після Першої світової війни, зубожіння населення призвели до спалаху різноманітних інфекцій, особливо сипного і червоного тифів.

Удень і вночі, взимку і влітку, в будь-яку погоду Пилип Іванович надавав медичну допомогу в закріплених за дільницею населених пунктах.

Досвід фронтового хірурга давав йому можливість надавати населенню в певних обсягах і хірургічну та акушерську допомогу.

В 1924 р. він переїжджає працювати терапевтом у Робітничу поліклініку Роменського виоконкому м. Ромни Полтавського повіту, де працював до 1930 р.

Згодом Пилип Іванович працював у різних медичних установах України, зокрема: 1926 – 1930 рр. – старший ординатор терапевтичного відділення стаціонару при Центральній лікарській комісії в Харкові і одночасно (1928 – 1930 рр.) – асистент факультетської терапевтичної клініки Харківського медичного інституту; 1930 – 1932 рр. – старший науковий співпрацівник Інституту терапії АМН УРСР, директором якого був академік М.Д. Стражеско, а коли було відкрито кафедру госпітальної терапії Київського медичного інституту, був асистентом цієї кафедри; 1932 – 1941 рр. – асистент, згодом доцент кафедри фармакології Київського медичного інституту.

В період Великої Вітчизняної війни Пилип Іванович перебував у Києві (далі – мовою оригіналу): "Находился в Киеве во время временной оккупации немцев (по болезни жены не мог своевременно выехать), работал врачом амбулатории. Во время немецкой оккупации г. Киева давал помощь партизанам, содействовал, скрывал у себя партизанов"[1].

Необхідно зазначити, що Пилип Іванович ще до війни був знятий з військового обліку (не був військовозобов'язаний) за станом здоров'я – хворів на хронічний розсіяний хореоретиніт обох очей.

Після Великої Вітчизняної війни і до 1949 р. Пилип Іванович працював доцентом кафедри фармакології Київського медичного інституту і одночасно – старшим науковим співпрацівником Інституту експериментальної біології і патології ім. ак. О. Богомольця.

В серпні 1949 р. Управлінням у справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР був направлений на посаду завідувача кафедри фармакології медичного факультету Ужгородського державного університету (УжДУ). Згідно з існуючим на той час положенням, в університеті пройшов конкурс на заміщення цієї посади і згодом був затверджений наказом Головного управління університетів Міністерства вищої освіти СРСР.

В Ужгородському університеті Пилип Іванович працював завідувачем кафедри фармакології з 1949 р. до дня виходу на пенсію 3 жовтня 1956 р. [1].

Наукова та медико-педагогічна діяльність Пилипа Івановича різноманітна. Умовно її можна поділити на декілька напрямів.

Наукова робота. В 1937 р. Пилип Іванович захистив кандидатську дисертацію на тему "К вопросу о действии группы дигиталиса на соуды изолированных легких" (120 с.).

Рішенням Кваліфікаційної комісії Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР від 7 березня 1938 р. (протокол № 5) П.І. Березанцеву було присуджено науковий ступінь кандидата медичних наук.

У зв'язку з початком Великої Вітчизняної війни диплом кандидата медичних наук МД № 004702 Пилипу Івановичу (як і багатьом іншим, що захищали дисертації в довоєнний час) видано тільки в березні 1946 р.

У 1938 р. Пилип Іванович був направлений у наукове відрядження в Москву, у Всесоюзний інститут експериментальної медицини, де у відділі фармакології працював протягом двох місяців.

Повернувшись до Києва, продовжив наукові пошуки у відділі експериментальної патології Інституту експериментальної біології і патології ім. ак. О. Богомольця, де вивчав реактивність організму при експериментальній гіпертензії. З цієї тематики Пилип Іванович опублікував 9 наукових праць в основному в журналах "Фармакологія і токсикологія" і "Медичному журналі Академії наук УРСР", виступав із доповідями на наукових конференціях в Інституті експериментальної біології і патології ім. ак. О. Богомольця, на IV Українському з'їзді фізіологів у Львові та інших форумах.

Підсумком проведеної наукової роботи була докторська дисертація "Материалы к вопросу о патогенезе экспериментальной гипертонии" (485 с.), яка була подана до захисту і попередньо розглянута в Київському медичному інституті ім. ак. О. Богомольця.

Захист дисертації був запланований на перше півріччя 1951 року.

Але Пилипу Івановичу не судилося захистити докторську дисертацію: різко погіршився стан здоров'я – гостре порушення мозкового кровообігу, катастрофічно понизився зір, і, звичайно, захист дисертації відклався на невідзначений час.

Пилип Іванович опублікував у різних медичних виданнях 29 наукових робіт.

Медико-педагогічна діяльність. Перша світова війна призвела не тільки до зубожіння населення, але і до різкої нестачі медичних працівників, особливо середньої ланки.

У 1920 р., працюючи ще сільським дільничним лікарем, Пилип Іванович був одним із організаторів медичної школи в Ромнах, при Товаристві Червоного Хреста, де на 6-місячних курсах готували медичних сестер. У цій школі Пилип Іванович був одночасно завідувачем і викладачем. Через два роки школа перейшла на 3-річне навчання і готувала помічників лікаря по догляду за хворими, а згодом одержала статус фельдшерської школи з 4-річним навчанням і підготовкою фельдшерів.

Медичної літератури для підготовки середнього медичного персоналу не було, і це змусило Пилипа Івановича написати підручники з окремих дисциплін.

Так, в 1928 р. була написана і видана "Анатомія і фізіологія людини" (320 с.), а в 1932 р. – "Фармакологія з рецептурою" (209 с). Обидва підручники були видані українською мовою і

дозволені колегією Народного комісаріату охорони здоров'я України до вжитку як підручники для медичних технікумів. Із цих підручників вчилася не одне покоління медсестер та фельдшерів. Вони були настільки вдало написаними, що "Анатомія і фізіологія людини" до 1937 р. перевидавалася 5 разів, а "Фармакологія з рецептурою" до 1954 р. – 7 разів!

П.БЕРЕЗАНЦІВ

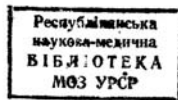
АНАТОМІЯ

ФІЗІОЛОГІЯ
ЛЮДИНИ

ПІДРУЧНИК ДЛЯ МЕДТЕХНІКУМІВ

ВИДАННЯ ТРЕТЄ, ВИПРАВЛЕНЕ
І ДОПОВНЕНЕКОЛЕГІЯ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
УСРР ДОЗВОЛИЛА ДО ВЖИТКУ ЯК ПІДРУЧНИК
ДЛЯ МЕДТЕХНІКУМІВ

МЕДВИДАВ * 1933 * ХАРКІВ * КИЇВ

Доцент П. І. БЕРЕЗАНЦЕВ

ФАРМАКОЛОГІЯ
З РЕЦЕПТУРОЮ

ПІДРУЧНИК ДЛЯ СЕРЕДНІХ МЕДИЧНИХ ШКІЛ

VII ВИДАННЯ

*Управлінням учбових закладів
Міністерства охорони здоров'я УРСР
рекомендований для фельдшерсько-акушерських,
фельдшерських, акушерських і зуболікарських шкіл*ДЕРЖАВНЕ
МЕДИЧНЕ ВИДАВНИЦТВО УРСР
Київ – 1954

У перші роки існування медичного факультету Ужгородського університету студенти (в тому числі і автор статті) готувались до занять із фармакології по цьому підручнику.

В 1937 р. П.І. Березанцеву Народним комісаріатом охорони здоров'я України за написання підручників була винесена подяка.

Як зазначалося вище, Пилип Іванович був направлений на роботу в Ужгородський університет у серпні 1949 р. Кафедри фармакології на медичному факультеті УжДУ тоді ще не було, і Пилипу Івановичу довелося її створювати. Для кафедри на медичному факультеті було виділено дві кімнати. Медичний факультет УжДУ тоді знаходився по вул. Жовтневій, № (тепер вул. Волошина, № , тут розміщено біологічний факультет УжНУ).

Пилип Іванович читав лекції та проводив практичні заняття українською мовою.

Автор статті мав щастя бути в групі, в якій практичні заняття проводив Пилип Іванович. Заняття проходили цікаво, крім теоретичних питань, обов'язково виписувалися рецепти українською та латинською мовами, студентам показували виписані препарати.

Пилип Іванович був вимогливим, але справедливим викладачем. До студентів ставився з повагою, завжди звертався до них на Ви і ніколи не підвищував голос. Студенти його поважали, і він як серед викладачів факультету, так і серед своїх вихованців користувався авторитетом. Володів англійською, німецькою та французькою мовами, що давало йому можливість читати в оригіналі відповідні фахові статті.

В житті був надзвичайно скромною людиною. Із сім'єю жив у будинку медичного факультету, де було виділене окреме крило для викладачів. На

утриманні Пилипа Івановича була дружина, яка хворіла, та дві внучки.

Одна із внучок (Інна) вчилася на медичному факультеті УжДУ в одній групі з автором статті, після закінчення факультету вийшла заміж за медика і тривалий час разом із чоловіком працювала в Рахівській райлікарні фтизіатром.

В останні роки роботи на медичному факультеті здоров'я Пилипа Івановича погіршувалося: знижувався зір, почастишали гіпертонічні кризи. В 1956 р. стався повторний інсульт, після якого Пилип Іванович уже не зміг працювати: 24 вересня

1956 р. він написав заяву на ім'я ректора про звільнення з роботи.

В кінці 1956 р. Пилип Іванович переїхав до Києва, і подальша його доля автору невідома.

Пилип Іванович Березанцев у пам'яті студентів, які в нього вчилися, залишився як скромна, надзвичайно добра і ерудована людина, ми його поважали і любили.

Хай ці коротенькі спогади збережуть пам'ять про Людину, яка була фундатором кафедри фармакології в Ужгородському університеті, нашим Учителем.

ЛІТЕРАТУРА

1. МВО – СССР. Главное управление университетов. Ужгородский государственный университет. Отдел кадров. Личное дело № 19. Березанцев Филипп Иванович. Начато: 31августа 1949 г. Окончено: 24 сентября 1956 г. Дело на 34 листах/ Архів УжНУ.
2. Грига І.В. Курс фармакології: Навчальне видання. Вид.3-є, переробл. і доп.– Ужгород, 2004.– С. 15.

Михайло Фатула,
*доктор медичних наук,
професор кафедри факультетської терапії,
медичного факультету
Ужгородського національного університету*